

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ТРАНСФОРМАЦІЇ ФОРМ ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УЧНІВ В УМОВАХ ЗМІШАНОГО НАВЧАННЯ

Барановська Олена Володимирівна,
кандидат педагогічних наук,
старший науковий співробітник,
Інститут педагогіки НАПН України, м. Київ

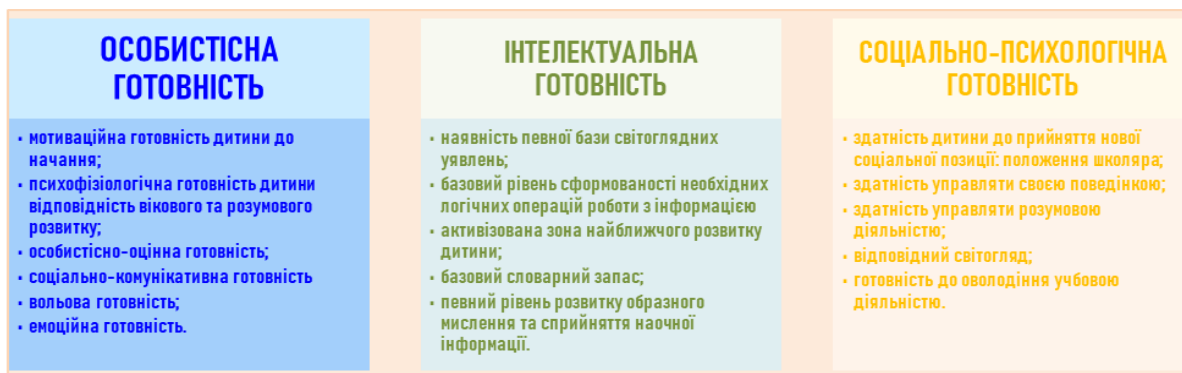
Вступ. Глобальні виклики в суспільстві, що змінили світ, закономірно вплинули на пріоритети розвитку шкільної освіти і дали поштовх до трансформації педагогічних технологій та моделей навчання. Одним з таких пріоритетних напрямків розвитку сучасної освіти став розвиток дистанційного та змішаного навчання, який потягнув за собою низку важливих перетворень. Але практики масового переходу в світовому масштабі на дистанційне чи змішане навчання досі не існувало. Цей виклик сучасності в умовах пандемії зачепив великий віковий контингент учнів (віком з 7 до 16 років), тому наразі вирішуються нові проблеми психологічного та педагогічного (дидактичного) характеру. Нині документи про дистанційне (змішане) навчання регламентують цю форму навчання як повноправну, за якої може забезпечуватися повна загальна середня освіта.

Мета роботи. Розглянути основні тенденції трансформації форм організації навчальної діяльності учнів в умовах змішаного навчання.

Матеріали і методи. Проведено теоретичний аналіз філософської, психологічної та педагогічної наукової літератури, вивчено нормативно-правові документи у сфері освіти, довідкову літературу, архів дисертацій, Інтернет-ресурси, досвід роботи педагогічних працівників загальноосвітніх навчальних закладів України; емпіричні методи: анкетування, спостереження, усне опитування; аналіз методичного апарату підручників, методи статистичної обробки експериментальних даних; теоретичні методи.

Результати і обговорення. Важливою умовою навчання в змішаному

форматі є загальна готовність учнів до навчання та сформованість в них інформаційних умінь, які дозволять за потреби працювати дистанційно. Поняття «психологічна готовність до навчання» є інтегрованим і містить три основні компоненти: особистісна, інтелектуальна і соціально-психологічна готовність (рисунок 1).

Рис. 1 Поняття «психологічна готовність до навчання»

Головними процесами в школярів виступають самоствердження та самовизначення, формування основних рис особистості, а провідними завданнями стає засвоєння соціальних ролей. Сучасні соціальні реалії дають такий арсенал умов і можливих провокацій для становлення їх особистості, що дорослі не завжди повністю їх враховують. Становлення самосвідомості дитини проходить шлях соціального зростання до визначення нової «внутрішньої позиції», в основі якої лежить прагнення бути відповідальним за себе, свої особистісні якості, свої погляди і здатність самостійно відстоювати власні переконання. Все це формує загальний фон соціальної ситуації, що впливає на моральний розвиток особистості, на процес виникнення в нього ціннісних орієнтацій, позицій, установок і поглядів. Тому завдання школи полягають у психолого-педагогічній підтримці дитини у процесі соціалізації, спрямуванні зусиль усіх учасників навчально-виховного процесу на вироблення учнем знань про себе, механізми виникнення конфліктів та шляхи виходу з них, усвідомлення власних проблем розвитку й потенційних можливостей, реалізації їх в суспільно-корисній та навчальній діяльності. Усі ці завдання можуть бути реалізовані в змішаному форматі за допомогою вкрай важливої складової процесу навчання: трансформованих форм організації навчальної діяльності

учнів.

Аналіз форм організації навчальної діяльності учнів в історичному аспекті показав, що їх становлення і розвиток зумовлювалися суспільно-історичними умовами. Проте жодна експериментальна педагогічна система не задовольняла повністю потреби суспільства і тому з часом втрачала свою актуальність. Дослідження форм навчання велися протягом довгого часу і фактично призвели до виокремлення таких основних їх різновидів (рисунок 2).

Особливої уваги в умовах змішаного навчання приділяється розвитку групової форми навчання, яка вирішує низку проблем в часи ізоляції і навчання вдома. Навчання в складі малих груп створює умови для задоволення однієї з важливих природних потреб людини – потреби у спілкуванні, вираженні думки в зовнішній мові, наданні й одержанні допомоги однокласників, що є вкрай актуально в умовах обмеженого спілкування внаслідок пандемії. Змішане в школі залучає нові Інтернет-технології, які дозволяють врахувати індивідуальний темп навчання і розвитку учня, мотивувати його, відстежити його особисті досягнення та відслідкувати необхідні зміни в технологіях. Традиційний навчальний процес у навчальних закладах персоналізується за допомогою нових підходів, доступних у новому форматі. В рамках групової роботи активно впроваджується модель **«Ротація станцій»**. Практикується дві, три чи чотири станції: робота зі вчителем; робота он-лайн; станція роботи над колективним проектом; станція індивідуальної роботи. Можливості навчання на кожній зі станцій можна візуалізувати таким чином (рисунок 3).

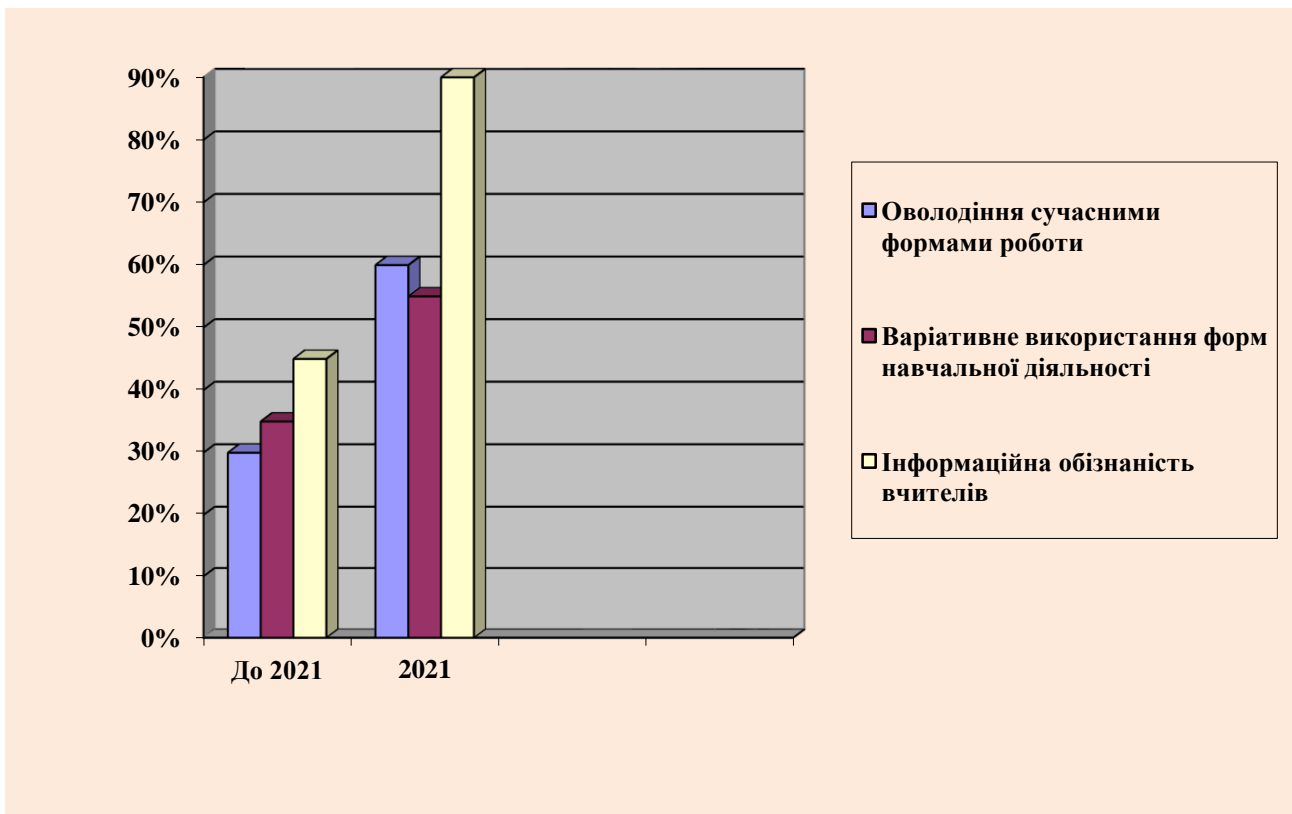
Рис. 2. Переваги та недоліки форм організації навчальної діяльності учнів

Рис. 3. Модель «Ротація станцій»

Вивчаючи проблему, ми аналізували такі питання: яке місце посідають різні форми навчальної діяльності учнів у практиці навчально-виховного процесу; наскільки вчителі обізнані з проблемою диференціації, варіативності

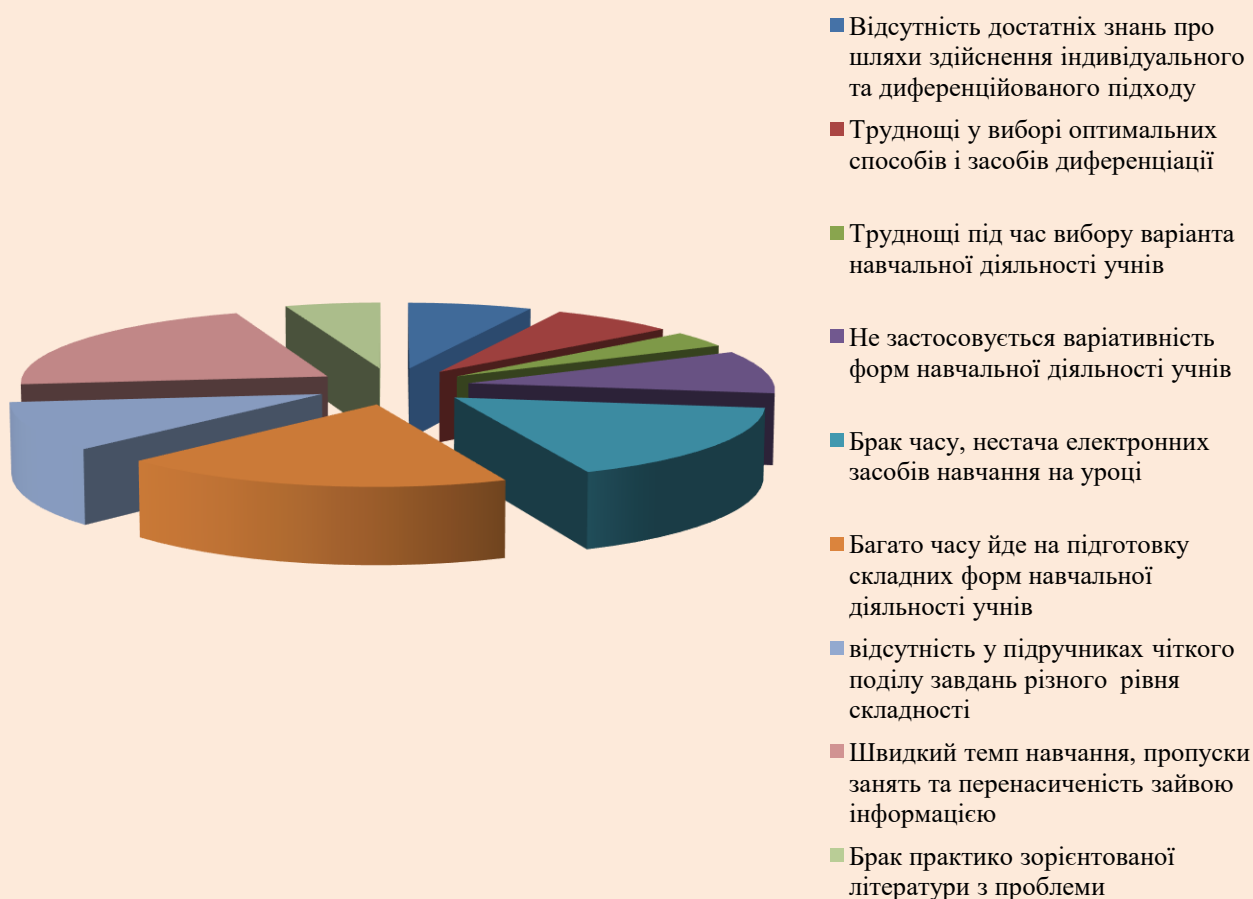
та методикою організації роботи в цих умовах; як учні сприймають різні форми роботи на уроці, як вони позначаються на їхній успішності. Як засвідчили результати, внаслідок впровадження гнучкої системи форм організації навчальної діяльності учнів за змішаного навчання, спостерігалась тенденція до поступового збільшення числа вчителів, які оволоділи сучасними інноваційними формами роботи (60% проти 30% до пандемії). Прослідковується тенденція до поступового збільшення варіативного використання форм організації навчальної діяльності учнів – від 35% до 55%; зросла інформаційна обізнаність вчителів щодо проблем диференціації та варіативності форм навчання (45% – 90%) [1–3]. Результати показані на рис.4.

Рис. 4. Форми навчальної діяльності учнів у практиці навчально-виховного процесу

Дослідження основних проблем вчителів з варіативного використання форм організації навчальної діяльності учнів [1–3] представимо на рис. 5.

Основні проблеми вчителів з варіативного використання форм організації навчальної діяльності учнів

Рис. 5. Основні проблеми вчителів з варіативного використання форм організації навчальної діяльності учнів

Адаптація існуючих форм навчальної діяльності учнів під електронний формат має широкі перспективи, наприклад, шкільна екскурсія може бути здійснена у віртуальному форматі (існує он-лайн доступ до провідних музеїв світу, театрів та виставок). Дискусії, дидактичні ігри різних типів вже давно існують в електронному форматі. Проблемно-пошукові узагальнювальні ігри передбачають здійснення учнями логічних операцій з елементами пошуку на основі наявних знань, систематизацію імітованого факту.

Висновки. Тож за змішаної форми навчання актуальності набувають індивідуальні та групові форми організації навчальної діяльності учнів.

Сучасна школа шукає шляхи оновлення існуючих форм навчання, рамки цих форм значно розширюються шляхами віртуального співробітництва та різноманітними експериментами передових вчителів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Барановська О. В. Дидактичні підходи до проблеми форм навчання в профільній школі / Профільне навчання: теорія і практика / Інститут педагогіки АПН України; Гімназія № 290 м. Києва / наук. ред. Л. А. Липова. – К.: ВВП «Компас», 2007. – 192 с. – С. 35–45 (Співавт. Прутас. А.В., Грищенко О.В.).

2. Барановська О. В. Становлення та розвиток форм організації навчальної діяльності учнів в умовах диференціації навчання / Дидактичні засади диференціації навчання в основній школі: монографія / [авт. кол.: В. І. Кизенко, Г. О. Васьківська, С. П. Бондар й ін.]; за наук. ред. В. І. Кизенка. – Педагогічна думка, 2012. – 216 с. С. 142–166.

3. Барановська О. В. Варіативність форм диференційованого навчання / Біологія і хімія в школі. – 2011. – № 4 (86). – С. 26–29.